

УДК 349.2..331.5..378

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ**Грекова О.О., Зозуля А.О., Серeda О.Г.**

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджено проблемні питання працевлаштування молоді в Україні, проаналізовано низку нормативно-правових актів вітчизняного законодавства щодо гарантій працевлаштування та виявлено їх недоліки. Зокрема, автори порівняли закордонний досвід працевлаштування молодих спеціалістів та запропонували варіанти вирішення проблеми на його основі. Також було запропоновано впровадження економічного стимулювання роботодавців податковими пільгами та державними дотаціями.

Ключові слова: право на працю, зайнятість молодих спеціалістів, проблеми працевлаштування, молодіжний ринок праці, закордонний досвід працевлаштування.

Постановка проблеми. Дана проблема базується на тому, що молодь є незатребуваною потенційним роботодавцем через низьку мотивацію до трудової діяльності, недостатньою конкурентоспроможність на ринку праці та невелику кількість необхідних професійних навичок. Негативним аспектом даної ситуації є відсутність чіткої державної стратегії з працевлаштування молоді та невідповідність підготовки кадрів освітніми закладами реальним потребам економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу останніх тенденцій у цій сфері, вивченню проблем та суперечностей присвячені праці Орловської І.Г., Торжевського М.В., Адамчука В.В., Васелишиної С.О. та інших. Великий внесок у вирішення цієї проблеми внесла Свічкарьова Я.В.

Мета роботи. Метою статті є порівняльний аналіз норм національного та міжнародного законодавства у сфері регулювання зайнятості молоді з метою подальшого вироблення стратегії щодо його використання в Україні. Також визначено основні напрямки розвитку державного регулювання працевлаштування з запозиченням позитивного досвіду зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з інтеграцією України в світову спільноту чинні норми вітчизняного законодавства мають бути приведені у відповідність з міжнародними стандартами. Актуальним є питання щодо надання гарантій особам, що є неконкурентоспроможними на ринку праці. В межах даного дослідження увага буде приділена питанню працевлаштування такої категорії осіб як молодь.

За даними Державної служби зайнятості статистика показує, що серед безробітних у першій половині 2018 року 35% становили особи віком від 15 до 29 років, це високий показник (порівняно з 29% – особи у віці від 30 до 39 років і 22% – у віці від 40 до 49 років) [1].

Важливим аспектом цього питання є те, що молодь має низьку зацікавленість у праці через ряд таких факторів як соціальний та економічний стан, це виявляється у низькій адаптованості та уразливості до соціального середовища; підвищеними вимогами при працевлаштуванні (досвід, професійні навички та інші додаткові вимоги), до змісту, характеру і умов праці. З іншого боку, вона висуває високі вимоги до стандартів життя, що проявляються в прагненні до кращих умов праці, при цьому якість та кількість робо-

чих місць для молоді залишається низькою. Через відсутність достатнього практичного досвіду, соціально-правових та професійних знань, а часом моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці, реалізувати своє право на працю молодим громадянам досить складно. Отже, державне нормативне регулювання молодіжного сегменту ринку праці в Україні все ще залишається надто складним. Сучасний стан не повною мірою відповідає реаліям сучасного життя, потребує внесення певних коректив та змін.

У низці нормативно-правових актів передбачена потенційна зацікавленість роботодавців щодо працевлаштування випускників ВНЗ, зокрема пропонуються додаткові гарантії для власників що залучають молодь. Наприклад, стаття 26 ЗУ «Про зайнятість населення» від 05.07.12 зазначено, що з коштів, передбачених у бюджеті Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, фактичні витрати у розмірі єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування компенсуються роботодавцями за відповідну особу за місяць, за який він сплачений (за умови створення нового робочого місця та працевлаштування особи не менше ніж на два роки) [2]. Станом на жовтень 2018 року цей внесок дорівнює 22% від заробітної плати працівника та з неї не вираховується. Таким чином роботодавцями компенсується як найменше 819 грн в місяць за одну особу (3723 грн x 22%). Такий стимул залишається єдиним та низькопопулярним. За статистикою Державної служби зайнятості з початку 2018 року таким чином працевлаштовано біля 1000 випускників, що є незначною частиною з усіх безробітних [1].

Нормативно-правове вирішення питання працевлаштування молоді було актуальним протягом тривалого часу. Підтвердженням цього є стаття 197 КЗпП України, що передбачає надання особам від 15 до 28 років першого робочого місця строком не менше ніж на два роки [3]. Крім того, до липня 2017 року була чинна постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням», в якій втілювалася норма статті 197 КЗпП. У нормативно-правовому акті було зазначено, що випускник має пропрацювати у державного замовника не менше трьох років, у разі відмови без поважної причини при-

ступити до роботи за призначенням випускник зобов'язаний відшкодувати у встановленому порядку до державного бюджету вартість навчання та компенсувати замовникові всі витрати [4]. Ця норма хоча й значно підвищувала рівень працевлаштування серед молоді, але утворювала колізію зі статтею 53 Конституції України, де йдеться про право кожного на безкоштовну освіту у ВНЗ, а отже воно не реалізовувалося [5].

Слід зазначити, що проблему працевлаштування молоді Орловська І.Г. пов'язує з відсутністю мотиваційних стереотипів та певним менталітетом українського народу [6]. Натомість Торжевський М.В. впевнений, що дана проблема вирішиться через сприяння захисту трудових прав молоді та вдосконалення моделі профорієнтації [7]. Ми погоджуємося з даними науковцями, а також з Василюшиною С.О., яка пропонує вирішувати проблему у розрізі регіонів та стимулювати співпрацю ВНЗ та підприємств-роботодавців [8].

Щодо позитивного світового досвіду вирішення проблеми зайнятості молоді. В таких країнах як Франція, США та ФРН з метою стимулювання підприємств з чисельністю зайнятих менше 500 осіб щодо зайнятості молодих інженерів-дослідників та розробників в процесі їх навчання місцеві органи влади встановили систему безповоротних позик. Ці позики покривають 40-55% річної оплати праці вказаних фахівців. У США в 1982 р. було ухвалено «Закон про спільну професійну підготовку» згідно з яким навчання знаходиться в тісному зв'язку з приватними компаніями [9]. Представники бізнесу об'єднуються для управління програмою й виділяють професії, необхідні окремо для кожного регіону, щоб безробітні могли отримати навички, відповідні потребам підприємців. Важливим підходом є професійна підготовка молоді на робочому місці, яка включає навчання молодих фахівців на фірмі з гарантією подальшого найму тих, хто успішно закінчить курс. Таким чином, на законодавчому рівні вирішується питання працевлаштування молодих спеціалістів а також актуальність тієї чи іншої професії, яка є затребуваною на ринку праці в США.

З метою подолання безробіття молоді в Польщі організована програма «Перша робота», спрямована на працевлаштування випускників ліцеїв, професійних училищ, технікумів і вишів. Також у цій країні дуже активно діють організації роботодавців. Серед них Конфедерація польських роботодавців, Польська конфедерація приватних роботодавців, BusinessCentreClub [10]. Представники цих організацій беруть участь у роботі комісій Сейму, дають оцінку законопроектам, вносять пропозиції щодо поправок у законодавчі акти, що регулюють діяльність підприємств, податкового ринку й ринку праці, а також безпосередньо впливають на правові акти, що мають велике зна-

чення для державних фінансів та економіки в цілому. Окрім того, в Польщі дуже сильні селянські профспілки та організації, що, у свою чергу, сприяє підтримці молоді на відповідних сегментах ринку праці [11]. Отже, аналізуючи шляхи подолання безробіття в Польщі, можна прийти до висновку, що важливу роль відіграє не тільки правове регулювання, а й вплив широкого спектру соціальних програм та профспілок.

У ФРН за кожного прийнятого на роботу некваліфікованого працівника підприємству виплачується одноразова дотація, а за кожного додатково прийнятого молодого працівника у віці 16-26 років надаються податкові пільги. Крім того, здійснюється пряме фінансування фірм, які здійснюють професійну підготовку молоді. Пов'язані з цим видатки компенсуються Федеральним відомством з праці. Новелою у адаптуванні молоді до ринку праці є концепція «навчального підприємства». Вона народилася в Німеччині приблизно 7 років тому і за цей час отримала визнання в багатьох країнах.

Такий вид залучення молоді до ринку праці полягає в тому що, ці «віртуальні підприємства» є організованими і діють в режимі реальної комерційної фірми з усіма необхідними атрибутами. Вони мають власну дирекцію, бухгалтерію, менеджерів, де ведеться вся документація і звітність, проводяться аудиторські перевірки. Все як на справжньому підприємстві, аж до реальної заробітної плати. Організація роботи віртуальних підприємств передбачає участь не тільки кваліфікованих наставників, а й реально існуючих в даному місті фірм, що займаються тим же бізнесом. Заробітна плата виплачується за рахунок допомоги по безробіттю. Молода людина, що успішно пройшла стажування, записує її в своє резюме як реальний трудовий досвід. Сьогодні в Європі 2 800 віртуальних підприємств, в тому числі 800 в Німеччині, 150 у Франції, також останнім часом вони з'явилися в США і Австралії [12].

Ми пропонуємо впровадити даний механізм віртуальних підприємств у правовий простір України задля отримання молодими людьми так необхідного їм виробничого досвіду. Це можна досягти шляхом реалізації державних програм та фінансування їх за рахунок Державної служби зайнятості.

Таким чином, ми вважаємо, що основною проблемою безробіття молоді в Україні є незацікавленість працевлаштовувати роботодавцями. Тому держава має прибрати колізію у законодавстві та перенести пріоритети у цій сфері з імперативного впливу до економічного стимулювання роботодавців з врахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн при побудові соціально зорієнтованої економіки. Тобто, керуючись досвідом зарубіжних країн, в Україні можна побудувати оригінальну модель взаємодії молодіжного ринку праці та системи освіти.

Список літератури:

1. Державна служба зайнятості: аналітична і статистична інформація. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>.
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.12 № 5067-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
3. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 № 322-08. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок працевлаштування випускників вищих навчальних закладів, підготовки яких здійснювалася за державним замовленням» від 22.08.96 (втратила чинність від 07.06.17) № 922-96-п. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-96-п>.

5. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
6. Орловська І.Г. Правові проблеми працевлаштування працівників за спеціальністю «право». – Підприємництво господарство і право. – 2017. – 27.12.
7. Торжевський М.В. Проблеми безробіття та напрями їх вирішення. – «Економіка України». – 2014. – № 1(626).
8. Василюшина С.О. Особливості державного регулювання на ринку праці молоді // Економіка та держава. – 2009. – № 3.
9. PUBLIC LAW 97-300-OCT. 13, 1982 To provide for a job training program and for other purposes. URL: <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-96/pdf/STATUTE-96-Pg1322.pdf>.
10. Українсько-польський робітничий портал. URL: <http://www.ukrpraca.com>.
11. Буда Т.Й. Запозичення позитивного світового досвіду вирішення проблем зайнятості молоді в Україні / Буда Т.Й. // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 162 с.
12. Купцова К.В. Зарубежный опыт трудоустройства молодых специалистов // Студентський науковий форум – 2017. URL: <https://files.scienceforum.ru/pdf/2017/37417.pdf>.

Грекова А.А., Зозуля А.А., Серeda Е.Г.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ТРУДОУСТРОЙСТВА МОЛОДЕЖИ В УКРАИНЕ

Аннотация

В данной статье исследованы вопросы трудоустройства молодежи в Украине. Авторы анализировали ряд нормативно-правовых актов отечественного законодательства о гарантиях трудоустройства и обнаружили в них недостатки, на которых акцентировано внимание читателей. Также в статье акцентировано внимание на отдельных нормах Кодекса Законов о Труде и постановление Кабинета Министров Украины «О порядке трудоустройства выпускников высших учебных заведений». Авторы сравнили зарубежный опыт трудоустройства молодых специалистов и предложили варианты решения проблемы на его основе. В частности, было предложено внедрение экономического стимулирования работодателей налоговыми льготами и дотациями от государства

Ключевые слова: право на труд, занятость молодых специалистов, проблемы трудоустройства, молодежный рынок труда, зарубежный опыт трудоустройства.

Grekova O.O., Zozulia A.O., Sereda E.G.

Yaroslav Mudryi National Law University

PROBLEM ISSUES OF YOUTH EMPLOYMENT IN UKRAINE

Summary

The article explores the question of employment of young people in Ukraine. The authors analyzed a number of normative legal acts of the domestic legislation regarding job placement guarantees and found in them the shortcomings, on which the attention of the readers accented. Also, the article focuses on certain norms of the Code of Labor Law and the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the Procedure for Employment of Graduates of Higher Educational Institutions". The authors compared the foreign experience of employment of the young specialists and proposed solutions to the problem on this basis. In particular, the suggestion was to introduce economic incentives for employers with tax privileges and state subsidies.

Keywords: right to work, employment of young graduates, problem of employment, labour market of young people, foreign experience of employment.